

MTBT KÖNYVTÁRI ADATLAP

nyilvántartási szám: 404

Szerző:	Kovács Nándor Erik
Cím:	“Nehogy ismét panaszt kelljen tennünk!” - A szultáni tanács jogorvoslati szerepének 17. századi változásai a <i>sikájet defterik</i> tükrében
Eredeti cím:	
Fordította:	
Kiadás helye és éve:	Budapest, 2019.
Kiadó:	MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
Oldalszám:	272
Nyelv:	magyar
Copyright:	Kovács Nándor Erik, 2019 MTA BTK, 2019
ISBN:	978-963-416-175-2
HU ISSN:	2063-3742
Elektronikus változat:	-
Példányszám a könyvtárban:	1

A kötetet a Magyar-Török Baráti Társaság **vásárolta** 2019-ben

Kovács Nándor Erik 1980-ban született Budapesten. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem és történelem-tanár szakán 2005-ben, török szakán 2006-ban végzett. Ugyan-
ebben az évben kezdte meg doktori tanulmányait az ELTE
Történelemtudományi Doktori Iskola oszmanisztikai program-
jában. A PhD-fokozatot 2013-ban szerezte meg. 2005-től kezdve
az MTA Könyvtára Keleti Gyűjteményének török kéziratokért
felelős kurátora, 2007-től az ELTE Török Tanszékének oktatója.
2014-től adjunktusként elsősorban oszmán-török forrásismereti,
szövegelemzési kurzusokat vezet.

Főbb kutatási területei az Oszmán Birodalom 16–17. századi
politika-, társadalom- és esztörténetét érintik. Ezeken belül
az utóbbi években érdeklődése két főbb témakörre, a muszlim-
keresztény polemikus irodalom újkori oszmán emlékeire, ille-
tőleg a birodalom 17. században kiteljesedő válságának fejle-
ményeire, társadalmi vonatkozásaira összpontosult. Jelen kötet,
amely döntően a szerző doktori tanulmányaira épül, ez utóbbi
területen végzett kutatásainak eredményeit összegzi.

A szultáni tanács panaszjegyzőkönyvein keresztül a 17. századi
Oszmán Birodalom igazságszolgáltatási rendszerének bürokra-
tikus útvesztői és az azokban bolyongó legkülönbözőbb rendű és
rangú alattvalók hétköznapi küzdelmei elevenednek meg.

TARTALOM

Az átírásról	11
Előszó	13
Bevezetés	17
1. Az oszmán jogszolgáltatás ideológiai alapjai és intézményi keretei ...	21
1.1 A szultán bírói szerepkörének eszmetörténeti háttere – az igazságosság fogalma az államelméleti munkákban és a tanácsadó irodalomban	21
1.2 Az igazságosság kifejeződése a gyakorlatban. A bírászkodás rendszere	27
1.2.1 A szultáni tanács	30
1.2.2 A kádi-hivatalok	36
1.3 Történeti keretek: a klasszikus oszmán társadalom válsága ...	41
1.3.1 Kortárs értékelések.	42
1.3.2 Modern értelmezések	44
2. A sikájet defterik meghatározásának nehézségei és a defter-típus funkciója	49
2.1 A sikájet defteri helye az oszmán központi kancellária működésében	51
2.2 A sikájet defteri meghatározásának kérdései	52
2.2.1 Látszólagos formai különbségek	57
2.2.2 Tartalmi átfedések és különbségek. A sikájet-típus rejtett ismertetőjegyei	60
2.3 A sikájet defterik fennmaradt anyaga	65
2.3.1 Hézagok a sikájet és mühimme defterik 17. századi állományában	66
2.4 A sikájet-csoport létrehozásának egyik lehetséges oka: a kancelláriára háruló feladatok ugrásszerű növekedése	67
2.5 A sikájet-csoport létrehozásának másik lehetséges oka: a kancelláriára háruló panaszos ügyek számszerű növekedése ...	70
3. A sikájet defterik és a sikájet-bejegyzések struktúrája	72
3.1 A sikájet defterik sajátosságai	72
3.2 A sikájet-bejegyzések felépítése – a panaszkezelési eljárás elemei és résztvevői	76

3.2.1 Címzés és címzettek	80
3.2.2 Expositio	83
3.2.2.1 „Mehmed jött...”	88
3.2.2.2 Hivatkozott jogforrások és érvelési technikák	94
3.2.3 Dispositio	99
3.2.4 A dátum	102
3.2.5 A betérjesztés felépítése és sajátosságai	102
3.3 A párhuzamos dívánok összehasonlító vizsgálata a defterek alapján	104
3.4 Amiről a defterek vallanak: a helyi igazságszolgáltatás hanyatlása	115
4. A kimenő parancsok tartalmi megközelítésben – ügytípusok	131
4.1 Jogtalan adó- vagy illetékszedés, szolgáltatásokkal kapcsolatos visszaélések	135
4.2 A katonai rend önkényének egyéb formái	140
4.3 Rablás, gyilkosság	144
4.4 Lopás	149
4.5 Zaklatás, jogtalan követelés	149
4.6 Rendbontás, garázdaság, bántalmazás	152
4.7 Hagyatékkal kapcsolatos jogvita	154
4.8 Kölcsönügylet, tartozás	156
4.9 Csalás	158
4.10 Szolgálat elmulasztása, kötelességszegés	159
4.11 Birtokvita, haszonélvezeti joghoz kapcsolódó vita	161
4.12 Hivatali hatáskört érintő vita	162
4.13 Vallásjogi természetű konfliktushelyzet	163
4.14 Családi ügyek (házasság, válás, eltartás)	166
4.15 Mentességi és egyéb kérvényekre adott válasz	169
5. Területi sajátosságok a kérvényezés folyamatában	173
5.1 Panaszok az oszmán közigazgatás területén kívül: Moldva és Havasalföld. Az oszmán vazallusok státusa a defterek tükrében	173
5.1.1 Az oszmán vazallusok jogállásának kérdéseiről	173
5.1.2 Moldva és Havasalföld helye a defterekben	182
5.1.3 Győztes hadsereg vesztes vitézei. Panaszok a kamenyec-podolszkiji hadjárat idejéből	183
5.1.4 A moldvai és a havasalföldi alattvalók a sikájet-parancsok fényében	189
5.1.4.1 A vajda mint közigazgatási szereplő	190
5.1.4.2 A vajda mint kérvényező	193
5.1.4.3 A vajda mint vádlott	195
5.1.4.4 A vajdák belviszályai	197
5.2 A sikájet defterik és a magyarországi török hódoltság	199
5.2.1 A kérvényezési szokásokat befolyásoló tényezők	202
5.2.2 A hódoltsági kérvényezés sajátosságai	206
Összegzés	217
Irodalom	220
Mellékletek.	229
I. Forrásközlés – válogatott parancsok.	231
II. Az isztambuli Miniszterelnökségi Hivatal Oszmán-kori Levéltárában (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) őrzött 17. századi sikájet defterik leírása	236
III. Történelmi személynévmutató	248
IV. Földrajzinév-mutató	252
V. Térképek	261
VI. Ügytípusok megoszlásának változásai	264
VII. Dokumentumok.	269